

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2014. gada 3. septembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Direktīva 2001/29/EK — Autortiesības un blakustiesības — Reproducēšanas tiesības — Izņēmumi un ierobežojumi — Jēdziens “parodija” — Autonomas Savienības tiesību jēdziens

Lietā C-201/13

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Hof van beroep te Brussel* (Beļģija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2013. gada 8. aprīlī un kas Tiesā reģistrēts 2013. gada 17. aprīlī, tiesvedībā

Johan Deckmyn ,

Vrijheidsfonds VZW

pret

Helena Vandersteen ,

Christiane Vandersteen ,

Liliana Vandersteen ,

Isabelle Vandersteen ,

Rita Dupont ,

Amoras II CVOH ,

WPG Uitgevers België .

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs V. Skouris [*V. Skouris*], priekšsēdētāja vietnieks K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], palātu priekšsēdētāji R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*], L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], E. Borgs Bartets [*A. Borg Barthet*] un M. Safjans [*M. Safjan*], tiesneši A. Ross [*A. Rosas*], Dž. Arestis [*G. Arestis*], D. Švābi [*D. Šváby*], A. Prehala [*A. Prechal*] (referente), K. Vajda [*C. Vajda*] un S. Rodins [*S. Rodin*].

ģenerālvokāts P. Kruss Viljalons [*P. Cruz Villalón*],

sekretāre M. Ferreira [*M. Ferreira*], galvenā administratore,

* Tiesvedības valoda – holandiešu.

ņemot vērā rakstveida procesu un 2014. gada 7. janvāra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *J. Deckmyn* vārdā – *B. Siffert, advocaat*,

— Beļģijas valdības vārdā – *J.-C. Halleux* un *C. Pochet*, pārstāvji,

— Eiropas Komisijas vārdā – *J. Samnadda*, kā arī *F. Wilman* un *T. van Rijn*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2014. gada 22. maija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Direktīvas 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā (OV L 167, 10. lpp.) 5. panta 3. punkta k) apakšpunktu.
- 2 Šis lūgums tika iesniegts tiesvedībā starp *J. Deckmyn* un *Vrijheidsfonds VZW* (turpmāk tekstā – “*Vrijheidsfonds*”), bezpeļņas organizāciju, [no vienas puses,] un *W. Vandersteen*, komiksu *Suske en Wiske* (franču valodā – *Bob et Bobette*) autora, dažādiem mantiniekiem, kā arī ar šiem darbiem saistīto tiesību īpašniekiem (turpmāk tekstā – “*Vandersteen u.c.*”), [no otras puses,] par to, ka *J. Deckmyn* ir izplatījis kalendārus, kuros viņš ir attēlojis zīmējumu (turpmāk tekstā – “attiecīgais zīmējums pamatlietā”), kas bijis līdzīgs zīmējumam, kurš ir ticis attēlots uz viena no *Suske en Wiske* sērijas žurnāliem vāka.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

- 3 Direktīvas 2001/29 preambulas 3. apsvērumā ir noteikts:

“Ierosinātā saskaņošana palīdzēs īstenot iekšējā tirgus četras pamatbrīvības, un tā ir saistīta ar tiesību un jo sevišķi īpašuma, tajā skaitā intelektuālā īpašuma tiesību pamatprincipu un izpausmes brīvības, kā arī sabiedrības interešu ievērošanu.”

- 4 Saskaņā ar šīs direktīvas preambulas 31. apsvērumu:

“Jāsaglabā taisnīgs līdzsvars starp dažādu kategoriju tiesību subjektu tiesībām un interesēm un dažādu kategoriju tiesību subjektu un aizsargātu tiesību objektu izmantotāju tiesībām un interesēm. [..]”

- 5 Minētās direktīvas 5. panta “Atbrīvojumi un ierobežojumi” 3. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis var paredzēt izņēmumus vai ierobežojumus 2. un 3. pantā[, kuru nosaukumi attiecīgi ir “Reproducēšanas tiesības” un “Tiesības uz darbu izziņošanu un tiesības uz cita tiesību objekta publiskošanu”], paredzētajām tiesībām šādos gadījumos:

[..]

- k) izmantošanai karikatūrās, parodijās vai stilizācijās;

[..].”

Beļģijas tiesības

- 6 1994. gada 30. jūnija Likuma par autortiesībām (1994. gada 27. jūlija *Belgisch Staatsblad*, 19297. lpp.) 22. panta 1. punktā ir noteikts:

“Ja darbs ir ticis likumīgā veidā publiskots, autors nevar iebilst pret:

[..]

- 6) karikatūru, parodiju vai stilizāciju, ievērojot pienācīgas izmantošanas prasības;

[..].”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 7 *J. Deckmyn* ir *Vlaams Belang* loceklis, bet *Vrijheidsfonds* ir bezpeļņas mērķis – sniegt finansiālu un materiālu atbalstu šai politiskajai partijai.
- 8 Ģentes (Beļģija) pilsētas pieņemšanā, kas tika rīkota 2011. gada 9. janvārī Jaunā gada svinēšanai, *J. Deckmyn* izplatīja kalendārus 2011. gadam, kuros viņš bija norādīts kā atbildīgais redaktors. Uz šo kalendāru titullapām bija attēlots attiecīgais zīmējums pamatlietā.
- 9 Šis zīmējums bija līdzīgs tam, kas bija attēlots uz komiksu žurnāla *Suske en Wiske* ar nosaukumu “De Wilde Weldoener” (Mežonīgais labdaris), ko 1961. gadā bija radījis *W. Vandersteen* un kura nosaukums franču valodas redakcijā ir “La tombe hindoue” [(Indiešu kapakmens)], titullapas. Šajā pēdējā minētajā zīmējumā ir attēlots viens no šī žurnāla galvenajiem varoņiem, ģērbies baltā apmetnī, kas met monētas personām, kuras cenšas tās savākt. Attiecīgajā zīmējumā pamatlietā šis varonis ir aizstāts ar Ģentes pilsētas mēru, bet personas, kas vāc monētas, – ar personām [musulmaņu] burkā un ar citu ādas krāsu.
- 10 Uzskatot, ka ar attiecīgo zīmējumu pamatlietā un tā publiskošanu tikušas aizskartas attiecīgās autortiesības, *Vandersteen* u.c. pret *J. Deckmyn* un *Vrijheidsfonds* cēla prasību *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel* (Briseles Pirmās instances tiesa), kas šīm pēdējām minētajām personām uzdeva pārtraukt jebkādu šā zīmējuma izmantošanu, pretējā gadījumā paredzot naudas sodu.
- 11 Iesniedzējtiesā, kurā tika iesniegta apelācijas sūdzība par pirmās instances tiesas pasludināto spriedumu, *J. Deckmyn* un *Vrijheidsfonds* tostarp ir apgalvojuši, ka attiecīgais zīmējums pamatlietā ir politiska karikatūra, kas esot pieļaujama parodija 1994. gada 30. jūnija Likuma par autortiesībām 22. panta 1. punkta 6) apakšpunkta izpratnē.
- 12 *Vandersteen* u.c. apstrīd šo interpretāciju, jo, viņuprāt, parodijai ir jāatbilst noteiktiem nosacījumiem, kas šajā gadījumā neesot izpildīti, proti, ir jākalpo noteiktam kritiskam mērķim, pašai ir jābūt oriģinālai, ir jābūt humoristiskam mērķu uzstādījumam, ir jābūt mērķim izsmiet sākotnējo darbu un nav jāizmanto vairāk sākotnējā darba formas elementu nekā tie, kas ir obligāti vajadzīgi parodijas radīšanai. Šajā saistībā viņi pārmet arī, ka ar attiecīgo zīmējumu pamatlietā ticis nodots diskriminējošs vēstījums, jo varoņi oriģinālajā darbā, kuri savāc izmētātās monētas, tikuši aizstāti ar personām [musulmaņu] burkā un ar citu ādas krāsu.

13 Šādos apstākļos *Hof van beroep te Brussel* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

- “1) Vai jēdziens “parodija” ir autonomas Savienības tiesību jēdziens?
- 2) Ja uz pirmo jautājumu tiek atbildēts apstiprinoši, vai parodijai ir jāatbilst šādiem nosacījumiem vai prasībām:
 - tai ir jāuzrāda patstāvīgs oriģināls raksturs (oriģinalitāte);
 - parodijai jābūt attēlotai tā, lai tā saprātīgi nevarētu tikt attiecināta uz sākotnējā darba autoru;
 - tai ir jābūt vērstai uz humoru vai izsmieklu – neatkarīgi no tā, vai šajā sakarā eventuāli izteiktā kritika skar sākotnējo darbu vai citu lietu vai personu;
 - tai ir jāuzrāda parodējamā darba avots?
- 3) Vai darbam, lai to varētu uzskatīt par parodiju, ir jāatbilst vēl citiem nosacījumiem vai prasībām?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

- 14 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru gan no Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas, gan no vienlīdzības principa izriet, ka tādas Savienības tiesību normas teksts, kurā nav nevienas tiešas norādes uz dalībvalstu tiesībām, lai noteiktu tās jēgu un piemērojamību, parasti visā Savienībā ir jāinterpretē autonomi un vienveidīgi, ņemot vērā tiesību normas kontekstu un attiecīgā regulējuma mērķi (spriedums *Padawan*, C-467/08, EU:C:2010:620, 32. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 15 No šīs judikatūras izriet, ka jēdziens “parodija”, kas ietilpst tādas direktīvas normās, kurā nav norāžu uz valstu tiesību normām, ir uzskatāms par autonomu Savienības tiesību jēdzienu un tās teritorijā ir jāinterpretē vienveidīgi (šajā ziņā skat. spriedumu *Padawan*, EU:C:2010:620, 33. punkts).
- 16 Šo interpretāciju neliek apšaubīt tas, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunktā paredzētais izņēmums ir fakultatīvs. Minētās direktīvas mērķim būtu pretrunā tāda interpretācija, atbilstoši kurai dalībvalstis, kuras ir ieviesušas šādu izņēmumu, tam drīkstētu brīvi un nesaskaņoti precizēt parametrus un tie varētu atšķirties katrā dalībvalstī (šajā ziņā skat. spriedumus *Padawan*, EU:C:2010:620, 36. punkts, un *ACI Adam* u.c., C-435/12, EU:C:2014:254, 49. punkts).
- 17 Līdz ar to uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā paredzētais jēdziens “parodija” ir autonomas Savienības tiesību jēdziens.

Par otro un trešo jautājumu

- 18 Ar otro un trešo jautājumu, kuri ir jāizvērtē kopā, iesniedzējtiesa Tiesai jautā, kā ir jāsaprot izņēmums attiecībā uz parodiju, kurš paredzēts Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunktā. Konkrētāk, tā jautā, vai parodijas jēdziens ir atkarīgs no noteiktu otrajā jautājumā uzskaitīto nosacījumu izpildes.

- 19 Ir jāatgādina, ka, tā kā Direktīvā 2001/29 nav sniegta nekāda parodijas jēdziena definīcija, tad šī jēdziena nozīmes un piemērošanas jomas noteikšana ir jāveic saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru, atbilstoši kurai ir jāņem vērā tā ierastā nozīme ikdienas valodā, ievērojot kontekstu, kādā tas tiek izmantots, un ar tiesisko regulējumu, kura daļu tas veido, īstenojamās mērķus (šajā ziņā skat. spriedumu *Diakité*, C-285/12, EU:C:2014:39, 27. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 20 Attiecībā uz jēdziena “parodija” ierasto nozīmi ikdienas valodā netiek apstrīdēts, ka parodijas galvenās raksturiezīmes – kā savu secinājumu 48. punktā norādījis ģenerālvokāts – ir, pirmkārt, atsauce uz pastāvošu darbu, sniedzot pamanāmas atšķirības no tā, un, otrkārt, tā ir humora vai izsmiekla izpausme.
- 21 Ne no jēdziena “parodija” ierastās nozīmes ikdienas valodā, nedz arī no Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta teksta – kā to pamatoti norāda Beļģijas valdība un Eiropas Komisija – neizriet, ka šis jēdziens būtu pakļauts nosacījumiem, ko minējusi iesniedzējtiesa otrajā jautājumā, atbilstoši kuriem papildus tam, ka tajā ir jābūt pamanāmām atšķirībām salīdzinājumā ar parodēto oriģinālo darbu, parodijai pašai ir jābūt oriģinālai, tai ir jābūt saprātīgi attiecināmai uz citu personu, nevis paša oriģinālā darba autoru, jāattiecas uz pašu oriģinālo darbu vai arī tajā ir jābūt minētam parodētā darba avotam.
- 22 Šī interpretācija netiek apstrīdēta saistībā ar Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunktu, kurā ir minēts izņēmums no šīs direktīvas 2. un 3. pantā paredzētajām tiesībām un kurš tādēļ ir interpretējams šauri (šajā ziņā skat. spriedumu *ACI Adam* u.c., EU:C:2014:254, 23. punkts).
- 23 Proti, parodijas jēdziena interpretācijai katrā ziņā ir jāļauj saglabāt šādi noteiktā izņēmuma lietderīgo iedarbību un ievērot tā mērķi (šajā ziņā skat. spriedumu *Football Association Premier League* u.c., C-403/08 un C-429/08, EU:C:2011:631, 163. punkts).
- 24 Tātad tādēļ, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkts ir izņēmums, šīs tiesību normas piemērošanas joma netiek samazināta ar tādiem nosacījumiem kā šā sprieduma 21. punktā minētie, kuri neizriet ne no jēdziena “parodija” ierastās nozīmes ikdienas valodā, ne no šīs tiesību normas teksta.
- 25 Attiecībā uz Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta mērķi ir jāatgādina šīs direktīvas vispārīgie mērķi, tostarp tas, kurš izriet no šīs direktīvas preambulas 3. apsvēruma, – veikt saskaņošanu, kas palīdzēs īstenot iekšējā tirgus četras pamatbrīvības un kas ir saistīta ar tiesību un jo sevišķi īpašuma, tajā skaitā intelektuālā īpašuma tiesību pamatprincipu un izpausmes brīvības, kā arī sabiedrības interešu ievērošanu. Netiek apstrīdēts, ka parodija ir piemērots līdzeklis viedokļa izteikšanai.
- 26 Turklāt, kā izriet no Direktīvas 2001/29 preambulas 31. apsvēruma, izņēmumu no šīs direktīvas 2. un 3. pantā paredzētajām tiesībām, kas paredzēti tās 5. pantā, mērķis ir saglabāt “taisnīgu līdzsvaru” tostarp starp autoru tiesībām un interesēm, no vienas puses, un šo aizsargāto darba izmantotāju tiesībām un interesēm, no otras puses (šajā ziņā skat. spriedumus *Padawan*, EU:C:2010:620, 43. punkts, un *Painer*, C-145/10, EU:C:2011:798, 132. punkts).
- 27 Līdz ar to, konkrētajā situācijā piemērojot izņēmumu attiecībā uz parodiju Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, ir jāievēro taisnīgs līdzsvars starp šīs direktīvas 2. un 3. pantā paredzēto personu interesēm un tiesībām, no vienas puses, un aizsargātā darba izmantotāja, kurš atsaucas uz izņēmumu attiecībā uz parodiju šā 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, vārda brīvību, no otras puses.
- 28 Lai pārlicinātos, vai, konkrētajā situācijā piemērojot izņēmumu attiecībā uz parodiju Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, tiek ievērots šis taisnīgais līdzsvars, ir jāņem vērā visi attiecīgās lietas apstākļi.

- 29 Tā, runājot par strīdu, kas ir jāizskata iesniedzējtiesai, ir jānorāda, ka atbilstoši *Vandersteen* u.c. minētajam, ja attiecīgajā zīmējumā pamatlietā personas, kas oriģinālajā darbā savāc nomestās monētas, ir aizstātas ar personām [musulmaņu] burkā un ar citu ādas krāsu, ar šo zīmējumu tiek nodots diskriminējošs vēstījums, kā rezultātā aizsargātais darbs tiek saistīts ar šādu vēstījumu.
- 30 Ja tas patiešām tā ir, kas ir jāizvērtē iesniedzējtiesai, ir jāatgādina nediskriminācijas rases, ādas krāsas un etniskās piederības dēļ principa nozīmīgums, kā šis princips ir ticis konkretizēts Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīvā 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasi vai etniskās piederības (OV L 180, 22. lpp.), un apstiprināts tostarp Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21. panta 1. punktā.
- 31 Šādos apstākļos tādiem Direktīvas 2001/29 2. un 3. pantā paredzēto tiesību subjektiem kā *Vandersteen* u.c. principā ir legītīma interese, lai aizsargātais darbs netiktu saistīts ar šādu vēstījumu.
- 32 Tādējādi iesniedzējtiesai, ņemot vērā visus pamatlietas apstākļus un pieņemot, ka attiecīgais zīmējums pamatlietā atbilst šā sprieduma 20. punktā minētajām galvenajām raksturiezīmēm, ir jāizvērtē, vai, piemērojot izņēmumu attiecībā uz parodiju Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, tiek ievērots šis taisnīgais līdzsvars, uz kuru ir atsauce šā sprieduma 27. punktā.
- 33 Līdz ar to uz otro un trešo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka parodijas galvenās raksturiezīmes ir, pirmkārt, atsaukšanās uz pastāvošu darbu kopā ar pamanāmām atšķirībām no tā un, otrkārt, humora vai izsmiekla izpausme. Jēdziens “parodija” šīs tiesību normas izpratnē nav pakļauts nosacījumiem, atbilstoši kuriem papildus tam, ka tajā ir jābūt pamanāmām atšķirībām salīdzinājumā ar parodēto oriģinālo darbu, parodijai pašai ir jābūt oriģinālai, tai ir jābūt saprātīgi attiecināmai uz citu personu, nevis paša oriģinālā darba autoru, jāattiecas uz pašu oriģinālo darbu vai arī tajā ir jābūt minētam parodētā darba avotam.
- 34 Konkrētajā situācijā piemērojot izņēmumu attiecībā uz parodiju Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, ir jāievēro taisnīgs līdzsvars starp šīs direktīvas 2. un 3. pantā paredzēto personu interesēm un tiesībām, no vienas puses, un aizsargātā darba izmantotāja, kurš atsaucas uz parodijas izņēmumu šā 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, vārda brīvību, no otras puses.
- 35 Iesniedzējtiesai, ņemot vērā visus pamatlietas apstākļus un pieņemot, ka attiecīgais zīmējums pamatlietā atbilst minētajām galvenajām raksturiezīmēm, ir jāizvērtē, vai, piemērojot parodijas izņēmumu Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, tiek ievērots šis taisnīgais līdzsvars.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 36 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospriež:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes 2001. gada 22. maija Direktīvas 2001/29/EK par dažu autortiesību un blakustiesību aspektu saskaņošanu informācijas sabiedrībā 5. panta 3. punkta k) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā paredzētais jēdziens “parodija” ir autonomas Savienības tiesību jēdziens;
- 2) Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka parodijas galvenās raksturiezīmes ir, pirmkārt, atsaukšanās uz pastāvošu darbu kopā ar pamanāmām atšķirībām no tā un, otrkārt, humora vai izsmiekla izpausme. Jēdziens “parodija” šīs tiesību normas izpratnē nav pakļauts nosacījumiem, atbilstoši kuriem papildus tam, ka tajā ir jābūt

pamanāmām atšķirībām salīdzinājumā ar parodēto oriģinālo darbu, parodijai pašai ir jābūt oriģinālai, tai ir jābūt saprātīgi attiecināmai uz citu personu, nevis paša oriģinālā darba autoru, jāattiecas uz pašu oriģinālo darbu vai arī tajā ir jābūt minētam parodētā darba avotam.

Konkrētajā situācijā piemērojot izņēmumu attiecībā uz parodiju Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, ir jāievēro taisnīgs līdzsvars starp šīs direktīvas 2. un 3. pantā paredzēto personu interesēm un tiesībām, no vienas puses, un aizsargātā darba izmantotāja, kurš atsaucas uz parodijas izņēmumu šā 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, vārda brīvību, no otras puses.

Iesniedzējtiesai, ņemot vērā visus pamatlietas apstākļus un pieņemot, ka attiecīgais zīmējums pamatlietā atbilst minētajām galvenajām raksturiezīmēm, ir jāizvērtē, vai, piemērojot parodijas izņēmumu Direktīvas 2001/29 5. panta 3. punkta k) apakšpunkta izpratnē, tiek ievērots šis taisnīgais līdzsvars.

[Paraksti]